

Allah'ın Varlığına İman Meselesinde Bediüzzamanın Mütalaası

Risale-i Nur Külliyyatı Üzerinde Bir Çalışma²

Allah'ın varlığı üzerindeki tartışma, insan düşüncesinin eksenini oluşturmaktadır. Başarılarıyla övünülen şu asrımızda bu konudaki tartışmalara baktığımızda hem bilim-teknoloji hem din alanlarında ortaya konan iddialar göstermektedir ki bu tartışmalar azalmayacaktır. Bu mesele, bütün zamanlarda geçmişte, halihazırda ve gelecekte insanların dünya görüşünü oluşturma ve şekillendirmede temel ve esas olma gibi bir yere sahiptir. Bu, zamanın geçmesiyle ve insan bilgisinin artmasıyla sûreten değişen ama insanlığın çoğunluğunun hayatını şekillendirme ve güvene alma noktasında esas olma özelliğini asla kaybetmeyen bir meseledir.³

Burada konuya dinî-felsefî bir bakış açısıyla yaklaşılacaktır. Bu, Müslümanlar arasında daima tartışılmalı olan vahiy ve akıl ilişkisi açısından şüphe verici veya tam tersi bir sonuç doğurabilir. Belki konunun dışına çıkarım ama iddia ediyorum ki vahyi aklın vasıtaları ve idrak kabiliyeti ile anlama ihtiyacı ne azalacak ne de önemini yetirecektir. Burada itiraf etmeliyim ki ancak kısa bir süre önce Said Nursî'yi keşfederek vahiy ve akıl arasındaki münasebetle ilgili felsefî çıkmazımdan kurtulabildim. Kaldı ki Said Nursî'nin düşüncelerini anlamak öyle çok da zor değildir. Said Nursî⁴ (1876-1868)'nin yazdıkları, aşırı derecede karmaşık olan asrımızda genelde insanlığın ve özelde Müslümanların karşı karşıya bulunduğu felsefî, aklî ve sosyal mücadeleler göz önünde bulundurularak yapılmış, Kur'ân-ı Kerim'in şerh, açıklama, izah ve tefsirleridir.⁵ Bunlar, Kur'ân üzerinde yapılmış derinlemesine ve eşi benzeri olmayan çalışmalardır.

Bu makale, Said Nursî'nin, Allah'ın varlığı, Allah'a imanın Müslümanların hayatındaki müsbet etkisi ve onu inkar edenlerin dünya görüşlerinde yaptığı değişikliklerle ilgili derin ve sağlam tefekküründen yararlanarak yazmağa teşebbüs ettiğim ilk çalışmadır.

Burada Türkçe bilmediğimden dolayı çalışmamda sadece Risale-i Nurların İngilizceye yapılan tercümelerinden yararlandığımı da itiraf etmek zorundayım.

Bu makalenin birinci bölümünde çok kısa bir şekilde Said Nursî'nin düşüncesinin, modern zamanların İslâm düşüncesi geleneği içerisindeki yeri tesbit edilmeye çalışılacaktır. Makalenin ikinci bölümünde, dinler tarihi açısından Allah'ın varlığı ile ilgili kavramlarla Said Nursî'nin Allah'ın varlığı ile ilgili olarak ortaya koyduğu Kur'ânî izah şekli ele alınacaktır.

1. BÖLÜM

İslâm Düşüncesinde Said Nursî'nin Yeri

Güneydoğu Asya'dan gelmiş biri olarak diyebilirim ki, Said Nursî'nin İslâm düşüncesine yapmış olduğu çok önemli ve emsâlsiz katkı, İslâm dünyasının bu bölgesinde az bilinmektedir. Bu durum, siyasî yönlendirme tarafları ağır basan ve buralarda haklarında çokça bilgi mevcut olan Ebul Ala Mevdudi, Hasan el-Benna, Seyyid Kutup gibi, diğer Güneydoğu Asyalı olmayan İslâm düşünürlerinin durumları ile çelişmektedir.

Bu durumun sebepleri şunlar olabilir:

a) Said Nursî hakkında Arapça ve mahalli dillerde bilginin yaygın olmaması.

b) Mevcut İslâm düşüncesinin geniş çapta politik yönlendirilmesi. ⁷

c) Milletlerarası olayların uzantıları olarak meydana gelen günlük politik olayların daha çekici görünüp, dikkatleri Said Nursî gibi büyük âlimler üzerinde yapılması gereken ciddi çalışmalardan alarak kendine çevirmesi.

Yukarıda zikredilen sebepler dışında Çağdaş İslâm düşüncesinin hukukî ve teolojik yönlendirmeleri de söz konusudur. Mesela, İslâm düşüncesinde katılığa, tıkanıklığa yol açan, adına âdab ⁸, hikmet denen ve herkesin uyması istenen bazı katı standartların varlığı. ⁹ Bu durum, Said Nursî gibi modern ve çağdaş dönemlerde İslâm medeniyetinin içinde bulunduğu krizle ilgili, Kur'ânî bir bakış açısıyla, çözümler getiren İslâm düşüncesinin harika beyinlerine seyirci kalınması sonucunu doğurmuştur. O, izahlarında fen bilimleri, sosyal ve insanî bilimlerin gelişmelerinden yararlanmayı esas alan yeni bir metodolojiye ihtiyaç olduğunu ortaya koydu. Ancak bu yolla ümmet, düşünce olarak Kur'ândan uzaklaştırılma ve materyalizmin ağına düşme tehlikesine karşı koyabilirdi.

Son olarak, sadece Güneydoğu Asya'da değil İslâm âleminin diğer bölgelerinde de hakim olan, ezberciliğe dayalı geleneksel İslâmî eğitimin yaklaşımı, yeni arayış ve sorgulamalardan uzak kalma sonucunu doğurmuştur. İşte Said Nursî'nin yazdıklarının, geleneksel İslâmî entellektüelin yazdıklarına benzememesinin sebebi budur. Kaldı ki Said Nursî'nin derinlemesine bir tefekkür isteyen, Kur'ân üzerindeki, Çağdaş Müslüman kafasının fazlasıyla ihtiyaç duyduğu çalışmalarına gerekli ilginin gösterilmesi aslında yerine mutlaka getirilmesi gereken bir vazifedir.

Bediüzzaman Said Nursî'nin Risale-i Nur Külliyyatın'da toplanan Kur'ân'a dayalı temaların işlendiği derin ve sağlam fikirleri, çağdaş Müslümânâ, Kur'ânî bilgi hazinesini derinlemesine kavrama imkanı veriyor. Farklı meseleleri işleyen 130 parçadan oluşan Risale-i Nur Külliyyatı, bilim ve teknolojinin, materyalist dünya görüşünün revaçta olduğu bir çağda, okuyucuyu Kur'ânî vahiy duygusu ile kuşatmaktadır.

Said Nursî de selefleri Ahmed Sirhindi (1564-1624)¹⁰ ve Hindistanlı Seyyid Ahmed

Han (1817-1898)¹¹ gibi Batıyla temasa geçme sonucu ortaya çıkan inanç problemlerini çözecek yeni "Kelâm"ın oluşturulması gerektiğini düşündü.¹²

Bediüzzaman Said Nursî, bir insan olarak, modern bilim ve onunla ilişkilendirilen materyalizmin gerek fikri gerekse uygulamaya yönelik taraflarıyla Türkiye'nin de içinde bulunduğu birçok İslâm ülkesinde Kur'ân'ı ortadan kaldırmak tehdidinde bulunduğu bir dönemde yaşadı ve mesaisini Kur'ân üzerinde yoğunlaştırdı. Bugün, onun, Kur'ân'ın mesajının bilimsel ve fikri olarak doğruluğunun delili olan ereslerinin tesir sahası Türkiye ile sınırlı değil; bu tesir uzak doğudan Amerika'ya kadar uzanmıştır. Başka bir ifadeyle Bediüzzaman Said Nursî'nin Kur'ânla ilgili düşünceler ve derin tefekkürü Kur'ân'î mesajların hak ve hakikat olduğu ve her zaman ve zeminde geçerliliğini koruduğu meselesinde çok mühim rol oynamaktadır.

Kur'ân ile Risale-i Nur arasındaki münasebet ayla güneş arasındaki münasebete benzetilmiştir. Onun amacı Kur'ân'ın icâzını beyan etmektir.¹³ Risale-i Nur, Türkçe bilenlerin ve şimdi artık Türkçe bilmeyen Müslümanların da Kur'ân'ın mesajından derin dersler çıkarması için bir çeşit sondaj vazifesi görmüştür. Bununla birlikte, birçok ideoloji ve görüşün birbirleriyle çelişen sadakat taleplerinde bulunarak Müslümanların aklını allak bullak ettikleri zamanımızda, Risale-i Nur, Müslümanların İslâm'a sadakatını¹⁴ tesis etmektedir. Modern Türkiye örneğine baktığımızda, Risale-i Nur sayfalarının, Kur'ân'ın Türk düşüncesi ve hayatından sökülüp atılması faaliyetini bertaraf ettiği ve böylece İslâmî kimliği koruduğu görülür. Türkiye örneği, benzer entellektüel çatışmalar, modern çağın bilimsel iddiaları, maddecilik, tüketicilik ve geleneksel İslâm gibi problemlerle uğraşmaktan yorgun düşmüş diğer Müslümanlar için de bir modeldir. Böylelikle Risale-i Nur, modern çağda İslâm klasikleri arasındaki yerini almış bulunmaktadır.¹⁵

Said Nursî'nin amacı Kur'ân'ın sönmez ve söndürülmez bir nur olduğunu göstermektir.¹⁶ O, Avrupa'daki modern felsefî eğilimlerin ve bunların Türkiye'ye yayılmasından haberdardı. Ayrıca o, akîl bilimlerin hakikatı arama konusunda kifâyetsiz olduğunun da farkındaydı. Her ne kadar, felsefî tartışmalardan uzak kaldı ise de İslâmiyetin bir din ve dünya görüşü olarak geleneksel yöntemlerle ne anlaşılabilirliğinin ne de açıklanabilirliğinin farkına vardı. Sadece meseleyi ortaya koymak yetmiyordu, İslâmın doğruluğunu ispat edecek, ikna edici tartışmalara, delillere ihtiyaç vardı¹⁷ Said Nursî'nin Kur'ân üzerindeki derin düşünceleri, Risale-i Nur'da baştan sona kaleme alındığı gibi, İslâmî mesajın mükemmelliğinin delilleridirler.

İslâm modernistlerinden daha öteye giderek¹⁸ modern bilimlerin tahsili ve Müslümanların aynı zamanda akîl bir yaklaşıma sahip olmaları için teşebbüste bulunan Said Nursî, İslâm ile bilim arasındaki ilişkiyi esas itibarıyla ortaya koydu. Tabiat, insan ve yaratıcı arasındaki ilişkiyi açıklamak için Kur'ân'ın felsefî izahları (philosophical hermeneutics)¹⁹ ile meşgul oldu. İddiaların inandırıcı ve yaratıcı

olması için zikredilen üç şey arasındaki mesafenin aşılması ve bir olayın diğeri için çıkış noktası olma cihetinde aradaki mesafenin hem engel hem vasıta olması söz konusudur.²⁰ Başka bir ifadeyle, Said Nursî'de felsefe ile ilâhîyat arasında çok keskin bir farklılaşma gözlenmiyor. Onda felsefe feragat etmiş insanlığı, ilâhîyat ise harfi harfine ilâhî prensiplere teslim olmayı temsil eder.

Din felsefesi açısından baktığımızda, Risale-i Nur'da Said Nursî'nin din, Allah ve cemiyetle ilgili felsefî meseleleri ele aldığı görülür. O, Allah'ın varlığının ispatı ile ilgili olarak Batı'da bu konuyla alâkalı ontolojik, kozmolojik ve klişeleşmiş²¹ klasik argümanlara benzemeyen başka bir delil sunuyor. Said Nursî'nin Allah'ın varlığını ispat etme metodu "tecrübî" metod olarak isimlendirilebilir.

Bu açıdan bakıldığında, Said Nursî, modern dönemlerde, İslâmî entellektüel geleneği içersinde oluşan öğrenme geleneğinin yeniden hayat bulmasına destek vermiştir. Derinlemesine olan Kur'ân ve Hadis bilgisine dayanarak İslâm düşüncesinde akıl ve vahiy arasındaki karşılıklı ilişkiyi gösterdi. O, şüphecî materyalizmin İslâm imanını tehdit ettiği çağımızda, İslâmî bir bütün olarak, detaylarına varıncaya kadar öğrenme arzusunda olan çağdaş Müslüman nesillerinin entellektüel susuzluğunu gidermeyi başardı.

Said Nursî zamanının çok ötesinde idi. O, Müslümanlar arasında Allah'a iman hususundaki esasları zayıflatan, dinî belirsizlik ve dogmatizmin geleceğini önceden görebilirdi. Bundan dolayı o, olup bitene seyirci kalmayarak ileride, Müslümanların mevcut ama İslâm'ın ortadan kalktığı bir dönemin gelmemesi için, Kur'âna hizmet çerçevesinde, mesaisini Kur'ân üzerinde yoğunlaştırdı. Risale-i Nur, İlahî hitabın muhatabı olan, toplum ve tarih içindeki insanı, Kur'âna ve Allah'a bağlamayı esas alan bu gayretin canlı bir şahididir. Said Nursî öncelikle Allah'ın birliğini pekiştirme ile meşguldu.²²

Said Nursî, Müslümanlar ve diğer insanlar tarafından keşfedilmeyi bekleyen, eşi benzeri çok az bulunan bir elmadır. Bundan dolayı Risale-i Nurlar üzerinde çok daha fazla çalışmaya ve tefekkür etmeye ihtiyaç vardır. Kaldı ki Risale-i Nurlar, Kur'ân'ın mânâ okyanusundan damlalar hükmündedir.

"Eğer yeryüzündeki bütün ağaçlar kâlem olsa, deniz de mürekkep olsa, hatta buna yedi deniz daha eklense de Allah 'ın kelâmı yazılmakla tükenmez. Şüphesiz ki, Allah yegâne galiptir, hükmünde hikmete sahiptir." (Lokmân, 31/27)

II. BÖLÜM

Risale-i Nur'da Allah'ın Varlığının İspatı

a) Dinler Tarihinde Allah'ın Varlığı Kavramının Tarihçesi

Louisve Mary Leakey'e göre insanlar 175 ile 375 milyon yıl önce²³ dünya üzerinde yaşamaya başlamışlar ve o tarihten beri Allah'ın varlığı meselesi üzerinde durmaktadırlar. Dünyanın değişik bölgelerindeki insanların Allah'ın varlığı kavramı üzerinde durmaları, dinler tarihi çalışmalarının önemli bir konusudur. Bu meseleyi kavrayış, Theos, Gods, Brahman, Dhama vs. gibi farklılık arz eder.²⁴

İslâm'ın vahdet anlayışı, Allah'ın kâinatın Rabbi ve yaratıcısı olması en güzel bir şekilde Kur'ândaki İhlâs sûresinde beyan edilmiştir.²⁵ Meâlen der ki:

"Allah birdir, Allah Samed'dir (Her yaratığın muhtaç olduğu eksiksiz bir varlıktır) Kendisi doğurmamıştır ve doğurulmamıştır. Eşi ve benzeri yoktur." (İhlâs, 112/1-4.)

İslâm'daki Allah anlayışı aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

"Allah'tan başka ilâh yoktur. O, ezeli ve ebedîdir. Hayat sahibi, âlim-i mutlak ve kadir-i mutlaktır. O, beşer üstüdür. Hiçbir şey ona benzemez. (Kur'ân, 42: 11).

Her şey sıradan, sadece Allah mukaddestir. Onun yarattığı ve ayakta tuttuğu bu âlem ve içindeki herşey bir amaca binaendir. Onun yarattığı ve beslediği hiç bir şey gereksiz değildir. Onlar, insanın öğrenmesi, kullanması, zevk alması içindir. Bu âlem, insan dramasının oynandığı bir sahne olarak yaratılmıştır. Yaratılışın sebebi ve tacı durumunda olan insan, meleklerden daha üstündür. Çünkü kendisine cüz'i irade verilmiş ve sorumluluk yüklenmiş, Allah'ın rızasının önemli ve yüksek bir kısmını teşkil eden ahlâkî değerlerle bezenmiştir.²⁶

Dini hayatın çekirdeğinde Allah bulunmaktadır. Kelime-i Şehadette "Allah'tan başka ilâh yoktur" denir. Tanrı'nın adı, İslâm dininde Allah'tır. Müslümanların yaşadığı her yerde, Müslümanın her hareketinde ve düşüncesinde işin özünü teşkil eder.²⁷

Bununla beraber, Müslüman ilâhîyatçıları, filozofları ve düşünürlerinin devam eden bir vazifeleri vardır. O da, sürekli olarak Kur'ân'daki Allah kavramını zaman, tarih ve bilgilerdeki gelişmeye paralel olarak yorumlamak, açıklamak ve değerlendirmektir. Bu faaliyet, bugüne kadar Kur'ân'ın sunduğu Allah mefhumunu değiştirmek veya sulandırmak anlamına gelmedi. Yapılacak şey, meseleyi zamanın idrakine, zamanın diliyle sunmaktır. Bu görev, hümanizm gibi ateizm gibi felsefî akımlar tarafından Allah'ın varlığı meselesinin saldırılara maruz kaldığı, Allah merkezli bir dünya görüşü yerine, insan ve madde merkezli bir dünya görüşünün yerleştirilmeye çalışıldığı

modern ve çağdaş dönemlerde, en yaygın şekliyle yerine getirilmek durumundadır. İşte biz Risale-i Nurlar'da Alah'ın varlığı ile ilgili olarak yazılanların önemini bu bağlamda değerlendiriyoruz.

b) Said Nursî'nin Risale-i Nurlardaki Yaklaşımı

Said Nursî'nin yazdıkları, tahkiyeye, benzetmelere ve kendi nefesine nasihat etmeğe dayanmaktadır. Şerif Mardin bu tarzı, "Mıknatis gibi bir etkiye sahip olmak" şeklinde tanımlar. "Risale'lerin kompleks üslubu ve araya birçok unsur karıştırılmış, gramatik olmayan ifadelerini anlamak zordur. Bu bilge insan, ileri derecede muğlak ve kinayeli üslubuna rağmen talebelerimizin gönlünü fethetmede inanılmaz bir güce sahiptir. Bu eserlerde, semboller ve mecazlar, daldan dala atlayan âlimlerin geleneksel yönteminde olduğundan çok daha yüklü görünmektedir." ²⁸

Said Nursî'nin Allah'ın Varlığı Meselesindeki Yaklaşımı

Said Nursî'nin Allah'ın varlığı, Allah'ın varlığının insan hayatı, düşüncesi ve davranışları üzerindeki etkisi ile ilgili görüşleri, yoğunlukla ikinci ve sekizinci sözde ele alınmaktadır.²⁹

O, [İkinci Söz](#)'de Allah'ın, mahfi oluşu ile ilgili kısa bir giriş yaparak mutluluk ve ihsanın Allah'a iman etmekte olduğunu söyler. Bu sözde, müellif, meseleyi Müslüman kimliğine sahip olan bir kişi açısından ele alır. Konuya, aynı amaçla, ticaret ve keyif için seyahate çıkan iki kişinin hikâyesi anlatılarak başlanır. İkisi de farklı yollardan gitmeyi tercih ederek Allah'a varmayı amaçlamaktadır. Biri bencillik (hodbinlik), diğeri Allah'a itimad (hudabinlik) yolunu seçer.

Said Nursî, hodbinlikte kibir ve gururun, dikkafalılığın, kendini beğenmişliğin, gülünç duruma düşmenin, karamsarlığın, başkalarının güvensizliğini kazanmanın bulunduğunu ve bunun da ümitsiz bir dünya görüşü doğurduğunu söyler.³⁰ Böyle bir kişi için herkes düşman, hayat ise bir işkencedir. Herşeye kendi âleminden baktığı için gözleri sadece kendi varlığını görüyor ve âlem ise ona sadece fizikî, maddî ve shevî olarak görünüyor.

Said Nursî, "**Küfür manevî bir cehennem zakkumu tohumunu saklıyor.**" demektedir.³¹

"Gerçekten (cehennemdeki) zakkum ağacı"(Duhan sûresi, Âyet:43.)

"Elbette (cehennemdeki) zakkum ağacının meyvelerinden

yiyeceksiniz."(Vakıa Suresi, Âyet:52.)

"İki ağacı birbirine sürterek çıkardığınız ateşe dikkat ettiniz mi) Onun ağacını yaratan siz misiniz yoksa biz miyiz?"(Vakı'a sûresi, Âyet:72.)

Kur'ân'da "**zakkum**" ağacı cehennemın sembolü olarak zikredilmektedir. Kur'ân'ın tanımlamasına göre cehennem dünyada işlenen amellerin ahiretteki meyvesidir.³² Zakkum bu yönüyle sembolize edilmektedir.

Allah'ı tanıyan dindar adam, dünyaya dostça ve güvenle bakar. Onun için hayat bir sürurdur. Dünya coşku ve mutlulukla dolup taşmaktadır.³³ Onun dünya görüşü "**Allah en büyüktür**" ve "**ondan başka ilâh yoktur**" şeklindeki Kur'ânî prensiplere dayanmaktadır. Mutlu bir insan olarak o, kendini bahtiyar olarak görmekte ve seyahatı esnasında yaptığı ticaretten ettiği kâr dolayısı ile Allah'a daima şükretmektedir.

İkinci sözün sonunda Said Nursî şöyle bir mütalaada bulunur:

"Demek ki selâmet ve emniyet yalnız İslâmiyet ve imandadır. Öyle ise biz daima, İslâm dinine mensup olduğumuz ve mükemmel bir imânâ sahip bulunduğumuz için Allah'a hamdolsun." demeliyiz.³⁴

Allah'ın varlığına iman, hayat tarzımıza neşe katmaktadır.

Said Nursî, biz dünyayı nasıl görür ve hayal edersek dünya öyle görünür, demektedir. Allah'a iman etmemek kişinin kendisini ve dünyayı bedbin bir nazarla görmesi sonucunu doğuruyor. Böylelikle içindeki çirkinlik dış âleme yansıdığı için gülünecek şeyler ona ağlamaklı, vazifenin bitmesi, azledilme ve yağma gibi görünmektedir.³⁵ Bu insanlık trajedisinin çıkış yolu, Allah'ın varlığına götüren apaçık delilleri görmeyi engelleyen suizanların ve kuruntuların farkına varmaktır. Allah'ın varlığına iman ise huzura, mutluluğa ve dünyayı dostça, cana yakın bir bakış açısıyla görmeğe yol açar. İster mutlu ve tatmin olmuş biri isterse mutsuz, şaşkınlık içinde, ne yapacağını şaşırılmış biri olsun, Allah'a iman, onların hayatına yön verir.

Allah'ın varlığına iman her şeyi değiştirir, hayatın, düşüncelerin ve davranışların mükemmel ve huzurlu olmasını sağlar.

[İkinci Söz](#)'den daha hacimli bir risale olan [Sekizinci Söz](#)'de Said Nursî, daha farklı bir yaklaşımla meseleye bakar. Burada, konu, insanın kimliği, Alah'a inanma veya inanmama meselesi karşısındaki tavrı ve ilişkileri açısından izah edilmektedir.

Müellif, dünya, insan ve Allah arasında kurulacak irtibatın gerekliliği üzerinde detaylı olarak durur. Varılan sonuç, Allah'a iman ve dinin emirlerini takip etmenin, dünyanın

ve hayatın sırlarını çözdüğü hakîkatıdır. Bu iman, materyalizmin kucağındaki modern insanı tıpkı bir mahkumun kurtuluşu gibi, hayatın zincirlerinden kurtarır.

Karanlıktan kurtulmanın ve hürriyete kavuşmanın sırrı, Allah'a ve ondan başka ilâh olmadığına iman etmektir.³⁶

Sembolik ve tahkiyeye dayalı üslubu ile yine seyahata çıkan ve iki ayrı kola ayrılan yolun başındaki iki kardeşin hikâyesini anlatır. Bunlara, sağ yolda kanuna ve nizama uyma zorunluluğu vardır, fakat bu zorluk içinde güven ve saadet vardır. Sol yolda ise serbestlik ve hürriyet vardır, fakat o hürriyetle beraber tehlike ve sefalet vardır. Şimdi iki yoldan birini seçme konusunda hürsünüz denir.³⁷ Bediüzzaman burada, şahsiyeti bulmanın ve saadetin Allah'a imanda bulunduğunu ima etmektedir. İmanda emirlere ve kurallara uymak gerekli olduğu halde, imansızlıkta sınırlama yoktur.

Emniyet ve mutluluğa giden yol şansa, talihle bulunmaz, bunun için düşünen insanın aklını kullanması gereklidir. Bu yolu bulmanın diğer bir şartı, materyalistlerin en zor entellektüel çıkmazı ve kriz sebebi olan gözle görülmeyen ve bir olan Allah'a inanma ve itimad etme inancının yerleştirilmesidir. Kur'ân'da, tasdik fiili olarak aşağıdaki âyet zikredilmiştir:

"Ben Allah'a dayandım" (Hûd sûresi, Âyet: 56.)

Allah'ın varlığına güvenmenin yerleştirilmesi, kişisel olgunluğa, kişinin kendine güvenmesine huzur ve güvenliğe yol açar. Öte yandan inanmayanların tavırları, tesadüfî değil kendi düşüncesizlikleri ve ahmaklıklarının sonucudur.³⁸ İmansızlık, mutsuzluğa ve kedere yol açar, kişi bu durumda öyle bir haldedir ki ne yaşar ne ölür.³⁹

"Allah'tan başka ilâh yoktur, O, Hayy ve Kayyûm'dur."(Bakara sûresi, Âyet: 225.)

Her iki yolu seçen kardeşlerin mücadeleleri, başlarından geçenler ve karşılaştıkları zorluklar, yazar tarafından sembolik bir şekilde tasvir edilmektedir.

İnanan kişi, ilâhî şuuruyla iyi ve ahlâkî yolu seçer. Onun bakış açısı ve düşünceleri müspettir. Her şeyin iyi tarafına bakar. O düşünür ki, gözle görülmeyen bir hakim vardır, o, herşeyi görür, test eder ve insanı yönlendirir. Böylelikle bu inanç ona mutluluk verir.⁴⁰

"Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır. Onları ancak kendisi bilir. O, karada ve denizde olan herşeyi bilir. Onun ilmi dışında bir yaprak dahi düşmez Yerin karanlıklarındaki bir tek tane yaş-kuru birşey yoktur ki apaçık bir kitapta (levh-i mahfuzda) bulunmasın"(En'am sûresi, Âyet: 59.)

Said Nursî, hikâyenin sonunda der ki:

"Ey nefsim ve ey bu hikâyeyi nefsimle beraber dinleyen

arkadaş! Eğer bedbaht kardeş değil de bahtiyar kardeş olmak istersen Kur'ân'ı dinle, onun hükmüne itaat et, ona yapış ve ona göre amel et. Eğer bu temsilî hikâyedeki hakikatleri anladınsa onu dinin, dünyanın, insanın ve Allah'a imanın gerçeklerine uyarlayabilirsin. En önemlilerini ben söyleyeceğim, incelerini sen kendin bulup çıkar."

"İşte bak! O iki kardeşten birisi inanan bir ruh ve salih kalptir. Diğeri kâfir bir ruh ve fasık bir kalptir. O iki yoldan sağdaki, iman ve Kur'ân yoludur. Soldaki ise küfür ve isyan yoludur. O yoldaki bahçe ise, insanlık cemiyeti ve medeniyeti içerisinde geçici olan sosyal hayattır ki hayır ve şer; iyi ve kötü; temiz ve pis şeyler beraber bulunur. Akıllı kişi, "hoş temiz şeyleri al, sıkıntılı ve bulaşık olanı bırak" kaidesine göre hareket edendir."⁴¹

Etrafımızda, her yerde sunulan Allah'ın varlığı ile ilgili deliller, "yaratılışın açığa vurulmamış hikmetini imanın sırrıyla çözmektedir".⁴²Dünyaya Allah'a iman gözlüğü ile bakmak, bu âlemi, hayatımızın anlam ve gayesini idrak edişimizde, her gün karşılaştığımız zorlukların üstesinden gelişimizde büyük değişiklik meydana getirir. Bediüzzaman, [Sekizinci Söz](#)'deki iki kardeşin sonuçta ruh halini tahlil ederken

*"Birinci kardeşin alçak nefsi ona manevî bir cehennem hazırlarken, ikincinin iyi niyeti, iyi zannı, güzel karakteri, iyi fikirleri onu büyük bir saadet ve mutluluğa, fazilet ve feyze mazhar etmiştir."*⁴³der.

Sonuç olarak Bediüzzaman, iman edenler ve Kur'ân'ın prensiplerini kendilerine rehber edinenler için kabir, "bu dünya zindanından, sonsuzluk bostanlarına; imtihan meydanından cenet bahçelerine, hayatın zorluklarından Rahman olan Allah'ın rahmetine açılan bir kapıdır." Ölüm, "dünya zindanından cennet bahçelerine bir davet, Rahmân-ı Rahim olan Allah'ın cömertliğinden kişinin hizmetlerinin karşılığı olarak kendisine düşen ücreti almasının vaktidir" der.

Daha önce de ifade edildiği gibi, Bediüzzaman'ın Allah'ın varlığı ile ilgili olarak ortaya koyduğu deliller, tecrübî, ispata dayalı delillerdir. Bu deliller, sadece ileri sürmeye, iddia etmeye dayalı değil; aynı zamanda davet edicidir. Bu yöntem,

inanan veya inanmayan insanların ortaya koydukları yaşama biçimi ve davranışların gözlenmesine dayalı, gerçekçi ve güçlü argümanları esas alır.

Bu tebliğde ele alınan "İki Söz" bile Said Nursî'nin Kur'ân'la ilgili derin vukûfiyetine ve insan hayatında dini boyutun daima geçerliliğini koruduğu gerçeği konusunda modern ve çağdaş insanı ikna etmekteki başarısına yeterli delildir. Bayağı yaşama biçimi, düşünce ve davranışların hakim olduğu bu materyalist çağda, Risaleler, dinin insanı kâmil kıldığı ve onu mutluluğa erdirdiğini ispat etmektedirler.

Sonuç

Risale-i Nur, Kur'ân-ı Kerim'in mânâsı ve bu asra bakan yönü üzerine yazılmış bir mükemmel eserler bütünü olduğu halde, ne yazık ki araştırma düzeyinde derinliklerine gerekli ölçüde nüfuz edilememiştir.

Risale-i Nur'un geçerliliğini koruması, hayatla, yaşamayla ilgili büyük problemlere ve meselelere çözüm getirmesidir.

Risale-i Nur'un metinlerine bakıldığında bir bütünlük, müştereklik, kılı kırk yaran bir tarzla karşılaşılır. Külliyat, dindar, şarklı bir İslâm âliminin, materyalizmin hızla ilerlediği çağımızla ilgili çözülmemiş, girift meseleleri halletmek, bunları anlamayı sağlamak üzere kâleme aldığı samimi ve büyük bir teşebbüstür.

Risale-i Nur'da, Said Nursî, çağdaş anlamda, varlıkla ilgili tatmin edici izahlar yapar. O, Kur'ân'ın sahih mesajını iletme ve hayatın mânâsını el yordamı ile yakalama belirsizliği içersinde olan insanlığı Kur'ân'ın faydası hususunda aydınlatma gibi çok zor ve kompleks bir görev üstlenmiştir. Felsefî meseleleri izah ederken kullandığı, eşi benzeri olmayan yaklaşımı sayesinde o, üstlendiği görevi hakkıyla ifa etmiştir. Ayrıca o, İslâm'daki dini hayatın sıhhatli olduğunu göstermek, sorgulayan akli tatmin etmek için vahiy, düşünce ve pratik arasında ilişki kurmayı başarmıştır.

Risale-i Nur'un büyüklüğünü ve dinin günlük hayatımızdaki yerini kavrayabilmek için bu eserler üzerinde daha ileri derecede araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu tür çalışmalara, benim gibi yeni bir Risale-i Nur talebesi de dahil, bu karmakarışık dünyada hayatın anlamını bulma problemi ile boğuşan; insan, âlem ve Allah arasındaki münasebeti anlamaya çalışan bütün insanlığın ihtiyacı vardır. Ancak bu sayede, insanların dindarlıklarından dolayı saygı gördüğü, materyalizm tarafından alçanmadığı, manen zengin ve fazilet üzerine bina edilmiş bir hayatı yaşayabiliriz.

İkinci ve Sekizinci Sözler, bize şahsi kemalât, mutluluk ve Yüce Allah'a karşı tevazunun nasıl elde edileceğinin anahtarını ve bunlara götüren yolu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, gözle görülmeyen Allah'ın varlığı hususunda gözle görmüş gibi tatmin oluruz.

Said Nursî'nin Risale-i Nur'da takdim ettiği düşüncelerini anlamak zor bir iş olabilir. Ancak, hayat, düşünce ve davranışlarla ilgili getirdiği açıklık, bizi asrımızın bu önemli

eseri üzerinde daha ileri düzeyde araştırmalar yapmak için cesaretlendiren yeterli ödüldür.

Türkiye'nin modernizasyonu üzerinde etkili olan şartlar esas alınarak kaleme alınan Risale-i Nur'daki mânâlar ve öğrenilecek şeyler, aslında bütün dünyadaki Müslümanların istifadesine sunulacak mahiyettedir.

Son yıllarda, ekonomik olarak çok ani bir maddi büyüme halmesine girişen ve şimdi ise ekonomik kriz yaşayan Güneydoğu Asya toplumlarının kimliği ve sosyokültürel cepheleri üzerinde bu iki olay da çok derin tesirler bırakmıştır. Güneydoğu Asya Müslümanları, halihazırdaki karışık politik ve sosyo-ekonomik dönemde, bozulmamış İslâmî kimlikle, ekonomik ve sosyo-kültürel olarak kendine gelme meselesinde Risale-i Nur'daki öğretilerden yararlanabilirler. Risale-i Nur'ların odaklaştığı, İslâm ve sosyal değişme arasındaki karşılıklı mücadelede yaklaşımın nasıl olması gerektiği teması, Kur'ân'ın mânâsını ve muteberliğini anlama hususunda yeni bir anlayış sağlayacaktır. Böyle bir anlayış, bilgi alanındaki mücadelelerde, birleşik İslâm liderliğini oluşturmada, pazar güçlerini hayrete düşürmede; dağılan aileler, uyururucu tiryakiliği, okuldan ayrılmalar, inatçı çocuklar gibi problemlerin çözümünde yol gösterici olacaktır.⁴⁴

Kronolojik olarak çağdaş Güneydoğu Asya toplumları, modernlik, materyalizm ve globalleşme meseleleri ile Türkiye'den sonra yüz yüze gelmişlerdir. Hal böyle olunca Said Nursî'nin Risale-i Nur'larda yer alan görüşleri, modern ve çağdaş zamanların getireceği yeni ve kaçınılmaz mücadelelerde, çıkmazlardan kurtulma çabalarında, İslâmî bir bakış açısıyla karşı koymada başvuru kaynağı niteliğinde olacaktır.

İslâm'ın her zaman ve zeminde muteberliğini gösteren, Allah'ın varlığı gibi Kur'ânî meselelerin anlaşılması büyük ve dindar dimağlar tarafından detaylandırılma ihtiyacındadır. Bu cümleden olarak, Risale-i Nur, Allah'ın varlığını anlamada, dünya misafiri insanoğlunun yolunu aydınlatmada ve imanın hem bu geçici âlemde hem öbür âlemde başarı, mutluluk ve kemal noktasını yakalamadaki önemini idrak etmede önemli bir fener vazifesi görmektedir.

Dipnotlar:

1 1957 yılında Tanzanya'da doğdu. Halen Pattani -Thailand Princeof Songkla Üniversitesi İslami Araştırmalar Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

2 Bu makale, İstanbul İlim ve Kültür Vakfı tarafından 20-22 Eylül 1998 tarihleri arasında İstanbul'da (Türkiye) düzenlenen "Kur'ân'ı Anlamada Çağdaş Bir Yaklaşım: Risale-i Nur Örneği" isimli uluslararası sempozyumda takdim edilmek üzere hazırlanmıştır.

3 Eugene G. d'Aquili and Andrew B. Newburg, "The Neuropsychological Basis of Religions, Or Why God Won't Go Away" Zygon, cilt: 33 no.2, (June 1998): 187-201; Henry Simoni, "Divine Passibility and the Problem of Radical Particularity: Does God Feel Our Pain" Religious Studies, cilt: 33 (1997): 327-347; David Swinburne, The Existence of God (Oxford: Clarendon Press, 1991); Victor Cosculluela, "Death and God: The Case of Richard Swinburne" Religious Studies, cilt: 33, (1997): 293-302; Mikael Stenmark "an Unfinished Debate: What are the Aims of Religion and Science" Zygon, cilt: 32, no.4, (December 1997): 491-514.

4 The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World. S.V "Nurculuk" Madde yazarı : Şerif Mardin.

5 Said Nursî'nin hayatı ve mücadelesi ile ilgili olarak İngilizce yazılmış iyi bir kaynak için bkz: Hamid Algar, "Said Nursî and The Risale-i Nur" Islamic Perspectives Studies (Seyyid Abul A'la Mevdudi, Hurşid Ahmed ve Zafer İshak Ensari için çıkarılan armağan sayı). The Islamic Foundation, Leicester, 1979 s. 313-333.

6 Bu makalede Risale-i Nur'a yapılan bütün atıflar ve Risale-i Nur'dan yapılan bütün iktibaslar Şükran Vahide'nin "The Words" olarak İngilizce'ye çevirdiği eserden yapılmıştır. (Sözler Neşriyat, İstanbul - 1992).

7 Muhsin S. Mahdi, The Political Orientation of Islamic Philosophy, Müteferrik Makaleler Serisi, D.C: Center for Contemporary Arab Studies, Washington, 1982.

8 "Üretkenliğin, düzenin, hakikatın ve hukukun gerçekleşmesini sağladığı varsayılan bir zan" şeklinde tanımlanmıştır. Bkz. Yusuf Waghid, "Islamic Educational Institutions: Can the Heritage Be Sustained" The American Journal of Islamic Social Sciences. Cilt : 14, No: 4, 1997 s.38.

9 a.g.m. s. 45-47.

10 Francis Robin, The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World, 2. cilt, Ahmed Sirhindi'nin Mevlânâ Halid yoluyla Said Nursî üzerindeki tesiri ve Mevlânâ Halid'in Modern nakşibendiliği Türkiye'ye takdimi için bkz. Şerif Mardin, Religion and Social Change in Modern Turkey, State University of New York Press, New York, 1989. s.57-60.

11 Hafız Malik, The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World, 2. Cilt "Seyid Ahmed Khan.

12 Hamid Algar, "Said Nursî and the Risala-i Nur" s. 320.

13 a.g.e. s. 326.

14 a.g.e. s. 327.

15 Muhammed Abduh'un Risalata Tevhid İngilizceye The Tecology of Unity olarak terc. Ishak Musa'ad ve Kenneth Cragg, George Allen ve Unwin Ltd.Londra, 1966; Allame Muhammed İkbâl, The Reconstruction of Religious Thought in Islam, 2. Baskı, İkbâl Akademisi, Lahor, 1989; Malik Bennabi, The Qur'anic Phenomenon terc: Abu Bilal Kırkarı, American Trust Publications, Indianapolis, 1983, Islam in History and Society terc: Asthma Rashid, Berita Publishing, Kuala Lumpur, .1991. Ali Şeriatî, On the Sociology of Islam, terc: Hamid Algar, Mizen press, Berkeley, 1979. İsmail el-Farukî, Islamization of Knowledge VA: International Institute of Islamic Thought, Hernden 1982; Seyyid Hüseyin Nasr, Islam and the Plight of Modern Man, Longman. London, 1975; Fazlur Rahman Major Themes of the Qur'an, Bibliotheca Islamica Minneapolis, 1980; Seyyid Muhammed Nakuib al Attas, Prolegomena to the Metaphysics of Islam, Kuala Lumpur, 1995.

16 Şerif Madrin, Religion and Social Change in Modern Turkey, s.78.

17 a.g.e. s. 173.

18 İslâmî modernizm tartışması için bkz. Fazlur Rahman, İslâm and Modernity, The pres of Cihcago University, Chicago, 1982. Line bkz. Fazlur Rahman "İslâmî Modernizm: Its scope method and Amlternatives" International Journal of Middle East Studies, Cilt 1, 1970, s. 317-333.

19 Hermeneutical Felsefe, mümkün olduğu kadar bir dinî topluluğun kullandığı en temel ifadelerle ulaşmaya çalışır. Bu ifadelerle o toplumun mensupları kendi adlarına veya değerleri adına deneyimlerini yorumlarlar. Poul Ricouer, Riguring and Sacred, Minneapolis: Augsburg Fortress, 1995, s. 36.

20 a.g.e. s. 38.

21 Ninian Smart, Philosopher's and Religiours Truth, 1964.

22 Şerif Madrin, Religion and Social Change in Modern Turkey, s.224.

23 Louis Leakey, Adam's Ancestors(1953)ve Unveiling Man's Origins(1969).

24 Encyclopedia of Religion, s.v. "God" Dictionary of Philosophy and Religion Eastern and Western Thought(1980) "God" by W.L. Reese; The Myth of The Eternal Return (Princeton: Princeton University Press, 1954); Ainslie T. Embree (ed.) The Hindu Tradition (New York: Vintage Books, 1972); Edward Conze, Buddhism: Its Essence and development (Oxford: Oxford University Press, 1959); Keith Ward, The Concept of God (Oxford: Oxford University Press, 1974) aynı yazarın Concepts of God (Oxford: Oneworld Publications, 1998); Karen Armstrong, A History of God-The 4000 Year Quest of Judaism Christianity and Islam (New York: Ballantine Books, 1993.

25 Aynı zamanda bkz. The Oxford Encyclopedia of Islamic World, s.v. "Allah" madde

yazarı: F.E. Peters.

26 İsmail R.al Farukîve David Sopher, Historical Atlas of the Religions of the World, Macmillan Publishing Con. Inc. New York,1974,s.24.

27 İsmail R.al Farukî,Tawhid: Its Implications For Thought and Life, International Institute of Islamic Thought, Wyncote,1982.

28 Şerif Mardin, Religion and Social Change in Modern Turkey, s.177.

29 Bediüzzaman Said Nursî, From the Risale-iNur, The Words on the Nature and Purposes of Man, Life and All Things.Terc. Şükran Vahide, Sözler Neşriyat, İstanbul, 1992, s.27-28, 45-50.

30 a.g.e., s.27.

31 a.g.e., s.28.

32 Kur'ânda zikredilen sembolik ağaç zakkumla ilgili Muhammed Esad'ın yorumları için bkz. Muhammed Esad, The Message of the Kur'ân, Cebelitarık, Dar ül-Endülüs, 1980, s.690.

33 The Words, s.28.

34 a.g.e., s.28.

35 a.g.e., s.28.

36 a.g.e., s.45.

37 a.g.e., s.45.

38 a.g.e., s.46.

39 a.g.e., s.46.